

Article

Öğretmen Adaylarının Eğitimde Etik Dışı Davranışlara İlişkin Görüşleri

Opinions of Teacher Candidates on Unethical Behaviours in Education

Nazlı KESKİN

İsmail KESKİN

Manuscript information:

Received: April 2, 2023

Revised: April 13, 2023

Accepted: April 16, 2023

Authors

Nazlı KESKİN

Milli Eğitim Bakanlığı

nazli.keskin@outlook.com.tr

Sorumlu Yazar

İsmail KESKİN

Dicle Üniversitesi

Diyarbakır, TURKEY

ikeskin@dicle.edu.tr

ÖZ

Eğitim öğretim sürecinde etik günümüzde hala tartışılan konulardan biridir. Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının öğrenme -öğretme sürecindeki etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesidir. Araştırma öğretmen adaylarının eğitim öğretim sürecinde etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerinin incelenmesine yönelik nitel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 öğretim yılında Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi matematik eğitimi anabilim dalında eğitim gören 30 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarına göre öğretmenlerin eğitim öğretim sürecinde etik dışı davranışları “Adaletsizlik”, “Sorumluluk”, “Hakaret”, “Ayrımcılık”, “Dersi aksatmak” ve “Öğrenciyi önemsememek” olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin etik dışı davranışları incelendiğinde ise “dersi kaynatma”, “kopya”, “saygısızlık”, “sınıf disiplini bozma”, “derse geç kalma”, “başkasına ödev yaptırma”, “yalan söylemek” ve “kamu malına zarar vermek” davranışların ön plana çıktığı görülmektedir. Öğretmen adaylarına göre öğretmenlerin ölçme değerlendirme sürecinde en çok yaptıkları etik dışı davranışlar “Notlandırmada ayrımcılık yapmak”, “Değerlendirmenin öznel olması” ve “Seviyeye uygun ölçme değerlendirme yapmama” olarak sıralanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Öğretmen adayı, Etik dışı davranış, Eğitim

Cite as:

Keskin, N., & Keskin, İ. (2023). Öğretmen Adaylarının Eğitimde Etik Dışı Davranışlara İlişkin Görüşleri. *European Journal of Educational & Social Sciences* 8(1), 18-31. <https://www.doi.org/10.5281/zenodo.7853737>

ABSTRACT

Ethics in the education and training process is still one of the controversial issues today. The aim of this research is to evaluate the views of teacher candidates about unethical behaviours in the learning-teaching process. The research is a qualitative study to examine the views of teacher candidates about unethical behaviours in the education process. The study group of the research consists of 30 teacher candidates studying at Dicle University Ziya Gökalp Faculty of Education, mathematics education department in the 2022-2023 academic year. In this study, a semi-structured interview form was used as a data collection tool. According to the research findings, the unethical behaviours of the teachers in the education and training process were determined as "Injustice", "Irresponsibility", "Insult", "Discrimination", "Missing the lesson" and "Disregarding the student" according to the prospective teachers. When the unethical behaviours of the students are examined, it is seen that the behaviours such as "cheating", "disrespect", "disrupting the classroom discipline", "being late for the lesson", "having someone else do homework", "lying and damaging public property come to the fore". According to the teacher candidates, the most unethical behaviours of teachers in the assessment and evaluation process are listed as "Discrimination in grading", "Assessment being subjective" and "Not making assessments appropriate for the level".

Keywords: Teacher candidates, Unethical behaviour, Education

GİRİŞ

Eğitim kurumunun son yüzyılda insan sermayesini yetiştirme görevi daha da önem kazanmaktadır. Toplumumuzun hemen her ferдинin, işgücü dünyasında yer alan her insanın yolu eğitim kurumundan geçmektedir. Bugün sosyal, siyasal, ekonomik vb. alanlarda yaşadığımız insan kaynaklı sorunların temelinde eğitim kurumunda geçirilen süre zarfında kazandırılması gereken etik anlayışın kazandırılmaması da bulunmaktadır. Bu şekilde etik anlayış kazanmamış toplum bireylerinin etik dışı davranışları iş yaşamı ve sosyal yaşamda çeşitli aksamaların ve problemlerin yaşanmasına neden olabilmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalar kamuya ve özel sektöre ait eğitim kurumlarında ve özel sektörde, etik dışı uygulamalarda yaşanan eksiklikleri gözler önüne sermektedir (Aydın, 2013; Chafouleas, Kilgus, & Wallach, 2010; Özdemir, 2009; Shapira-Lishchinsky & Rosenblatt, 2010; Tutar, 2010). Etik dışı davranışlara çeşitli yaklaşımlar şu şekilde sıralanabilir.

Yaman, Mermer, ve Mutlugil (2009)'e göre etik dışı davranış kişinin göstermiş oldukları davranışların, toplumun beklentileri tarafından doğru ve yanlış ölçütleri dikkate alınarak değerlendirilerek toplum tarafından kabul görmeyen kısmıdır. Etik dışı davranışlar, örgüt içerisinde çeşitli nedenlerle meydana gelen çatışmalar, saldırgan davranışlar ve ifade etmektedir.

Özdevecioğlu ve Aksoy (2005)'a göre etik dışı davranış bir örgüt içinde farklı sebeplerle ortaya çıkan saldırgan davranışları, davranışsal sorunları ve örgüt içi çatışmaları belirtmektedir. Tonus ve Oruç (2012) a göre ise toplumların devamının sağlanması amacıyla ortaya konan politikaların, kanunların, düzenlemelerin ve örgüt normlarının önemsenmemesi sebebiyle diğer

bireylerin zararına sonuçlar meydana getiren ve toplum tarafından kanunsuz ve ahlak dışı olarak kabul edilen davranışlar etik dışı davranışlar olarak nitelenmektedir. Bireyler için etik dışı davranış karşılığında elde edilen fayda yüksek ise, etik kurallar fazla bir anlam taşımamaktadır. Etik dışı davranmak; tarafsızlık, titizlik, dürüstlük, mesleki yeterlik, güvenilirlik ve mesleki özen olarak sıralanabilecek temel nitelikteki etik ilkelerin hilafına davranmaktır. Herhangi bir mesleğin saygınlığına zarar verecek hile, yolsuzluk vb. her çeşit davranışı kapsamaktadır (Yücel, 2017).

Bir eğitim örgütü yönetim, öğretim ve öğrenci kişilik hizmetleri birimleri ile eğitim programları gibi yapısal öğelerden oluşmaktadır. Bu öğeler aynı zamanda eğitim sisteminin temel yapı taşı olarak nitelendirilmektedir. Bir sistemi oluşturan elemanlarda ortaya çıkan sorunlar, sistemin bütününe etkileyerek görevlerini yerine getirmesine engel olmaktadır. Böyle bir durumda sistemin sürekliliği ve verimliliği de zarar görür (Özkan & Çelikten, 2018). Etik dışı davranış, toplumun kuralları ve inançları tarafından onaylanmayan, olumsuz ve doğru olmayan davranışlar olarak değerlendirilmektedir. Etik dışı davranışlar kurumlarda çatışmalara ve davranışsal bozukluklara da yol açmaktadır. Bu yönüyle etik dışı davranışlar ve uygulamalar neden olduğu sorunlar nedeniyle kurum içi güven, bağlılık, performans ve iş verimliliğini olumsuz yönde etkilemektedir (Griffin & Ebert, 2004; Özdevecioğlu & Aksoy, 2005). Eğitim sisteminde yaşanan sorunların en dikkat çekenlerinden biri okullarda yaşanan etik dışı davranışlardır. Eğitim kurumlarında başta yöneticiler olmak üzere, öğretmenlerin ve diğer çalışanların etik dışı davranışları ve uygulamaları öğrenciler dâhil herkesi ciddi boyutlarda etkilemektedir. Öğretmenlerin kurumda sergiledikleri etik dışı davranışların, öğrencilerine, diğer öğretmen arkadaşlarına, yöneticilerine ve çevrelerine karşı mesleki saygınlıklarını azalttığı söylenebilir. Öğretmenlerin sergiledikleri etik dışı davranışlar başta kendileri olmak üzere, kurumdaki diğer kişileri ve öğrenci başarısını olumsuz etkilemektedir (Arslan, 2016).

Etik olmayan davranış genellikle, profesyonel davranışa ilişkin normlar veya çeşitli sosyal ortamlarda kişilerarası ilişkileri düzenleyen normlar gibi "yaygın olarak kabul edilen (toplumsal) ahlaki normları ihlal eden" davranış olarak tanımlanır (Kish-Gephart, Harrison, & Treviño, 2010). Etik olmayan davranışlar sosyal normları ihlal ettiğinden ve sosyal normlar, sosyal sistemlerdeki aktörlerin çıkarlarını uyumlu hale getirmek amacıyla var olduğundan, etik olmayan eylemler, her zaman olmasa da genellikle, ilişkiye veya sosyal sisteme zarar verdiği için antisosyaldir (Weaver & Trevino, 2001).

Eğitim ve öğretim süreci, toplumun geleceği için son derece önemlidir. Bu süreçte, öğrencilerin karakter gelişimi, toplumla uyumlu bireyler olarak yetiştirilmeleri ve gelecekteki meslek hayatlarına hazırlanmaları hedeflenir. Ancak, maalesef bazı öğretmenler ve öğrenciler, etik dışı davranışlar sergileyerek bu süreci olumsuz etkileyebilirler. Etik dışı davranışlar, eğitim ve öğretim sürecinde karşılaşılan en ciddi sorunlardan biridir. Öğretmenler ve öğrenciler arasındaki güven ve saygı temelinde yürüyen bu süreçte, etik dışı davranışlar hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin performansını düşürür. Öğrencilerin etik dışı davranışları arasında en yaygın olanı, kopya çekmektir. Öğrenciler, ödevlerini veya sınavlarını yaparken başkalarının çalışmalarını kopya ederek kendi performanslarını yükseltmeye çalışırlar. Bu, öğrencilerin gerçek öğrenme sürecinden uzaklaşmalarına neden olur ve ileride iş hayatlarında da başarılı olmalarını engeller. Öğretmenlerin etik dışı davranışları ise daha çeşitlidir. Örneğin, öğretmenler öğrencilerin notlarını düşük vermeyi, öğrencilere zor veya imkânsız sorular sormayı ya da öğrencileri cezalandırmayı haksız yere tercih edebilirler. Bu davranışlar, öğrencilerin özgüvenini ve motivasyonunu kırar,

öğrencilerin derslere olan ilgilerini kaybetmelerine neden olur. Eğitim ve öğretim sürecinde etik dışı davranışların ortaya çıkmasının nedenleri arasında baskı, rekabet, stres, başarıya olan aşırı tutku ve düşük ahlaki değerler yer alabilir. Bu nedenlerle karşılaşılabilen etik dışı davranışların önlenmesi için öğretmenlerin ve öğrencilerin ahlaki değerler konusunda eğitilmesi, öğrencilere dürüstlük ve saygı değerlerinin öğretilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda eğitim öğretim sürecindeki etik dışı davranışların belirlenmesi ve bu davranışların elimine edilmesi için gerekli tedbirlerin alınması topluma daha uyumlu bireylerin yetiştirilmesi için önem arz etmektedir. Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının öğrenme -öğretme sürecindeki etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesidir. Öğretmen adaylarını bu konudaki görüşlerinin belirlenmesi hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim süreçlerinin planlanmasında ve düzenlenmesinde yol gösterici olabilecektir.

Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Öğrenme -öğretme sürecinde öğretmenlerin etik dışı davranışları nelerdir?
2. Öğrenme -öğretme sürecinde öğrencilerin etik dışı davranışları nelerdir?
3. Değerlendirme sürecindeki Öğretmen ve Öğrencilerin etik dışı davranışları nelerdir?
4. Öğretmenlere “24 Kasım Öğretmenler Günü”nde öğretmenlere hediye verilmesine ilişkin öğretmen adayı görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma öğretmen adaylarının eğitim öğretim sürecinde etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerinin incelenmesine yönelik nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmanın amacı analiz edilen sorunun çeşitli boyutlarını anlamak için derinlemesine ve açıklayıcı bilgi üretmektir. Çalışmada olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgu bilim, olayların varlığını inceleme ve tanımlama yöntemi olup, “gerçek nedir” sorusuna cevap arar (Baş & Akturan, 2013; Creswell, 2012). Bu modeldeki araştırmalarda aslında farkında olduğumuz ama derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığımız olgular üzerinde odaklanılmaktadır (Şimşek, 2012).

Katılımcılar

Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 öğretim yılında Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi matematik eğitimi anabilim dalında eğitim gören 30 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde kolay ulaşılabilir durum örnekleme ve ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örneklemede esas olan seçilecek olan durumların elde edilebilecek bilgi açısından zengin olmalarıdır (Keskin & Yazar, 2020). Araştırmada her katılımcı “Katılımcı 1 (K1), Katılımcı 2 (K2),... olarak kodlanmıştır. Araştırma katılımcılarının demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma katılımcıları olan lisansüstü öğrencilerin demografik özellikleri

Cinsiyet	N
Kadın	18
Erkek	12

Sınıf	N
2. sınıf	5
3. sınıf	21
4. sınıf	4

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından alan yazın incelenerek geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, incelenmek istenen konu hakkında katılımcılardan aynı türde bilgilerin toplanması amacıyla yapılan bir görüşme türüdür (Şimşek, 2012). Alanyazın incelenerek hazırlanan taslağa eğitim bilimleri alanında uzman dört kişinin görüşü alınarak son hali verilmiştir. Bu yaklaşıma uygun hazırlanan görüşme formu ile öğretmen adaylarına dört soru yöneltilmiştir. Veri toplama aracında yer alan sorular şöyledir:

1. Öğrenme -öğretme sürecinde öğretmenlerin etik dışı davranışları nelerdir?
2. Öğrenme -öğretme sürecinde öğrencilerin etik dışı davranışları nelerdir?
3. Değerlendirme sürecindeki etik dışı davranışlar nelerdir?
4. Öğretmenlere “24 Kasım Öğretmenler Günü”nde hediye verilmesine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?

Veri Toplama Süreci

Bu araştırmada veri toplama süreci eğitim öğretim süreci dışındaki zamanlarda bizzat araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Veri toplama aracına cevap verme süresi yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür. Araştırmacılar araştırmada katılımcıları etkilememeye ve araştırma sürecinde elde edilen tüm sonuçları tarafsız olarak okuyucuya aktarmaya özen göstermiştir. Bunun için veriler katılımcıların ses kaydına rıza göstermemeleri sebebiyle katılımcılardan yazılı olarak toplanmış ve olduğu gibi değerlendirmeye alınmıştır. Veri analizi aşamasında bazı doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel analiz birlikte kullanılmıştır. Betimsel analizde veriler önceden belli olan kategori ya da boyutlara göre özetlenir ve yorumlanır. İçerik analizi ise benzer verilerin belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilmesi ve bunların anlaşılır biçimde düzenlenmesi sürecidir (Şimşek, 2012). Her soruya gelen cevaplar bu sorular altında içerik analizi tekniği ile kodlanmıştır. Her bir kodun frekansı alınarak ve katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlardan bazıları direk verilerek veriler betimsel olarak da analiz edilmiştir.

Araştırmanın güvenilirliğinin hesaplanmasında Miles ve Huberman tarafından geliştirilen “Güvenirlilik: Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)” formülü kullanılmıştır (Miles & Huberman, 1994). Miles and Huberman (1994)’a göre araştırmalarda uzmanların kodlamaları arasındaki uyumun % 70 ve üzeri olması araştırmanın güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu formüle göre birinci soruya ilişkin güvenirlilik katsayısı % 80, ikinci soru için güvenirlilik katsayısı %90, üçüncü soruya ilişkin güvenirlilik %87 ve dördüncü soruya ilişkin güvenirlilik %90 olarak

hesaplanmıştır. Ayrıca tüm soruların ortalaması %86,75 olarak elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre araştırmanın güvenilir olduğunu söylenebilir.

Etik Hususlar

Araştırmanın bilimsel etiğe uygun olması adına birtakım tedbirler alınmıştır. İlk olarak katılımcılara uygulama için gönüllü olmaları gerektiği belirtilerek rızaları alınmıştır. Rıza göstermeyen kişilerle görüşme yapılmamıştır. İkinci olarak araştırmanın bulgular bölümünde katılımcı görüşleri olduğu gibi verilmiştir. Üçüncü olarak katılımcılardan kimlik bilgilerini içerecek herhangi bir veri talep edilmemiştir. Son olarak verilerin analizi sırasında farklı iki kodlayıcı kullanılarak araştırmacının öznel yargılarının araştırma sonuçlarını etkilemesinin önüne geçilmiştir.

BULGULAR

1. “Öğrenme -öğretme sürecinde **ÖĞRETMENLERİN** etik dışı davranışları nelerdir?” Sorusuna ilişkin bulgular tablo 2 de verilmiştir.

Tablo 2. Birinci araştırma sorusuna ilişkin bulgular

Kodlar	f
Adaletsizlik	17
Sorumsuzluk	12
Hakaret	10
Ayrımcılık	10
Dersi aksatmak	7
Öğrenciyi önemsememek	5
Öğrenciyle özel ilişkiler	3
Kibir	2
Rüşvet	2
Kişisel hayatı sınıfa yansıtma	1
Öğrenciye baskı	1
Derse içkili gelme	1

Tablo 2 incelendiğinde öğretmen adaylarına göre öğrenme -öğretme sürecinde öğretmenlerin etik dışı davranışlarından en çok frekans alanların “Adaletsizlik (17)”, “Sorumsuzluk (12)”, “Hakaret (10)”, “Ayrımcılık (10)”, “Dersi aksatmak (7)” ve “Öğrenciyi önemsememek (5)” olduğu görülmektedir. Aşağıda katılımcılardan bazılarının görüşlerine yer verilmiştir.

Öğrenciler arasında ayırım yapmak, adil davranmamak
 Derse geç gelmesi
 Öğrencilerin arasında ayırım yapılması
 Öğretmenlerin görev ve sorumluluklarına yerine getirmemesi!

2. “Öğrenme -öğretme sürecinde **ÖĞRENCİLERİN** etik dışı davranışları nelerdir?” Sorusuna ilişkin bulgular Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. İkinci araştırma sorusuna ilişkin bulgular

Kodlar	f
Dersi kaynatma	17
Kopya	14
Saygısızlık	11
Sınıf disiplinini bozma	10
Derse geç kalma	5
Başkasına ödev yaptırma	4
Yalan söylemek	3
Kamu malına zarar vermek	3
Ödev yapmama	1

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adaylarına göre öğrenme -öğretme sürecinde öğrencilerin etik dışı davranışlarından en çok frekans alanlar sırasıyla “Dersi kaynatma (17)”, “Kopya (14)”, “Saygısızlık (11)”, “Sınıf disiplinini bozma (10)”, “Derse geç kalma (5)”, “Başkasına ödev yaptırma (4)”, “Yalan söylemek (3)” ve “Kamu malına zarar vermek (3)” olarak belirlenmiştir. Aşağıda katılımcılardan bazılarının cevaplarına yer verilmiştir.

Öğrenciler öğretmenlerden kolaylık bekleme ve puan istemesi etik değildir. Öğrencinin görevi müfredattaki derslerin konularını öğrenmektir. Bunun yapmak yerine kopya çekmeleri veya kolaylık istemesi etik değildir.

Dersh işlenişine engel olucu tavır ve davranışlarda bulunabilir.

Sınıf içi materyaller zarar vermek.

3. Değerlendirme sürecindeki Öğretmen ve Öğrencilerin etik dışı davranışlar nelerdir? Sorusuna ilişkin bulgular tablo 4 de verilmiştir.

Tablo 4. İkinci araştırma sorusuna ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Öğretmen	Notlandırmada ayrımcılık yapmak	20
	Değerlendirmenin öznel olması	4
	Seviyeye uygun ölçme değerlendirme yapmama	3
	Notla tehdit	2
Öğrenci	Kopya	5
	Değerlendirmeyi önemsememek	1

Tablo 4 incelendiğinde öğretmen adaylarına göre değerlendirme sürecinde öğretmenlerin etik dışı davranışları sırasıyla “Notlandırmada ayrımcılık yapmak (20)”, “Değerlendirmenin öznel olması (4)”, “Seviyeye uygun ölçme değerlendirme yapmama (3)” ve “Notla tehdit (2)” olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin etik dışı davranışları ise “Kopya (5)” ve “Değerlendirmeyi önemsememek (1)” olarak belirlenmiştir. Aşağıda katılımcılardan bazılarının görüşlerine yer verilmiştir.

Öğretmenin öğrenciyi daha önceden tanıyıp onu değerlendirmek gerekli olmayıp öğrenciye olan tutumu değerlendirmeyi etkileyebilir.

Değerlendirmenin objektif olması gereklidir.

Öğrenciler arasında yarım yaparak değerlendirme yaparsa etik dışı davranış olur.

Değerlendirme sürecindeki etik dışı davranışlar öğrencinin kopya çekmesi ve öğretmen puanlama yaparken adil davranmaması.

4. Öğretmenlere “24 Kasım Öğretmenler Günü”nde öğretmenlere hediye verilmesine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin bulgular

Kodlar	f
Doğru bulmuyorum	20
Küçük hediye alınabilir	4
Zenginler alabilirler	2
İyi niyetli bir davranış ama olumsuz sonuçları olabilir	1
Hediye verilmelidir.	1

Tablo 5 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğretmenler gününde öğretmenlere hediye verilmesine ilişkin düşüncelerinden elde edilen kodların sırasıyla “Doğru bulmuyorum (20)”, “Küçük hediye alınabilir (4)”, “Zenginler alabilirler (2)”, “İyi niyetli bir davranış ama olumsuz sonuçları olabilir (1)” ve “Hediye verilmelidir. (1)” olduğu görülmektedir. Aşağıda bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Öğretmene 24 Kasım öğretmenler gününde hediye verilmesi benim için pek büyük ifade etmiyor. Aksine öğrenci için kötü duruma düşme ortamı bile yaratabilir. Her öğrencinin maddi durumu onun için yeterli olabilir. Bu yüzden kendini mutsuz ve depresif hissetmesine neden olur.

Yanlış, çünkü maddi durumlar öğrenciler arası probleme sebep olabilir.

Ben doğru bulmuyorum. Bazı öğrencilerin ekonomik durumu iyi olabilir alırlar ama bazı öğrencilerin iyi değil ve almadıkları için üzülüyorlar. Hediye almışlar iyi.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarına göre öğretmenlerin eğitim öğretim sürecinde etik dışı davranışları “Adaletsizlik”, “Sorumsuzluk”, “Hakaret”, “Ayrımcılık”, “Dersi aksatmak” ve “Öğrenciyi önemsememek” olarak belirlenmiştir. Alan yazına bakıldığında Altinkurt ve Yılmaz (2011) tarafından yapılan araştırmada öğretmen adaylarına göre öğretmenlerin en sık yaptığı etik dışı davranış “Başarı düzeyi düşük öğrencilerle yeterince ilgilenmemek” olarak belirlenmiştir. Pelit ve Güçer (2006) yürüttükleri araştırmada öğretmen adayları, öğretmenlik mesleğiyle ilgili ankette verilen etik dışı davranışları büyük oranda, kısmen ve/veya tamamıyla etik dışı bulduklarını belirtmişlerdir. Çetin ve Demirkasimoğlu (2015) tarafından yapılan araştırmada ise öğretmen ve yöneticilere ilişkin basına yansıyan etik ve etik dışı haberlerin büyük çoğunluğunun etik dışı davranışları içerdiği ve öğrenciye karşı taciz ile fiziksel ve psikolojik şiddet haberlerine yoğunlaştığı ortaya konmuştur. Yakar (2021) tarafından yapılan araştırmada eğitimde etik dışı davranış olarak en fazla ayrımcılık, öğrenciye karşı kötü muamele, görevi ihmal ve haksız kazanç elde etme davranışlarının öne çıkartıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Gözütok (1999) tarafından yapılan araştırmada etik bulunmayan öğretmen davranışları öğrencisiyle cinsel yakınlık kurma, okula içkili gitme, okula ait parayı kişisel amaçla kullanma, öğrencilerin sırlarını başkalarına anlatma, öğrencilerin önünde meslektaşlarını küçük düşürme, yönetmeliklere aykırı davranma, öğrencilere, velilere bir şeyler satma, kavga etme, veli olanaklarını kişisel amaçla kullanma ve yalan söyleme şeklinde sıralanmaktadır. Araştırma bulguları ve alan yazın beraber değerlendirildiğinde hala ayrımcılık, kayırma, rüşvet, psikolojik yıldırma (mobbing) gibi etik dışı davranışların hem eğitim öğretim sürecinde hem de yönetim süreçlerin var olduğu görülmektedir (Arslan, 2016; Yıldırım, 2010).

Öğrencilerin etik dışı davranışları incelendiğinde ise “dersi kaynatma”, “kopya”, “saygısızlık”, “sınıf disiplinini bozma”, “derse geç kalma”, “başkasına ödev yaptırma”, “yalan söylemek” ve “kamu malına zarar vermek” davranışların ön plana çıktığı görülmektedir. Alan yazına bakıldığında Yaman vd. (2009) tarafından yapılan araştırmada araştırma bulgularına benzer şekilde öğrencilerin, öğretmene saygı göstermemesi, söz almadan konuşması, öğretmeni dinlememesi, öğretmenin iyi niyetini kötüye kullanması, yalan söylemesi, izinsiz bir şeyi alması ve şiddet uygulaması etik dışı davranışlar olarak belirlenmiştir.

Kopya çekmek, bir sınav veya ödev gibi bir değerlendirme aracında, başkasının yazdığı veya hazırladığı cevapları kullanarak kendi cevaplarını oluşturmak anlamına gelir. Günümüzde kopya eğitim öğretimin tüm kademelerinde etik bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar kopya çekme alışkanlığının etik dışı davranış olduğunu, küçük yaşta kopya çekme alışkanlığı olan bir öğrencinin bu yolla çıkar sağladığını görmesi, bu davranışı pekiştirerek ileri yaşlarında da hazırcılık düşüncesine yönelmesine neden olabileceğini göstermiştir (Uçak & Birinci, 2008). Schoer (1972) kopya çekmenin en çok düşük bir test başarısı olasılığı, düşük tespit riski ve yüksek test önemi olduğunda meydana geldiğini belirlemiştir. Bir dizi araştırma ise kopya çekmenin fark edilme riskiyle ters orantılı olduğunu göstermiştir (Hill & Kochendorfer, 1969; Leming, 1980; Steininger, Johnson, & Kirts, 1964; Tittle & Rowe, 1973). Michaels ve Mieth (1989) cezanın algılanan şiddetinin etik olmayan davranışla ters orantılı olduğunu bulmuşlardır. Resmi yaptırımların öncelikle genel ahlaki destekten yoksun normlar veya kurallar için etkili olabileceği öne sürülmüştür (Andenaes, 1965). Bu nedenle, kopya çekmek üniversite öğrencileri arasında geniş çapta kabul görüyorsa, yaygın olarak uygulanan resmi yaptırımlar onları kopya çekmekten alıkoymalıdır. Tittle ve Rowe (1973) yakalanma ve cezalandırılma tehdidinin üniversite öğrencileri arasında etik olmayan davranışlara karşı önemli bir caydırıcı olduğunu bulmuşlardır. Bu bağlamda öğrenciler içinde etik dışı olan kopya davranışının engellenmesi için yasal yolların güçlendirilmesi yoluna gidilebilir.

Öğretmen adaylarına göre öğretmenlerin ölçme değerlendirme sürecinde en çok yaptıkları etik dışı davranışlar “Notlandırmada ayrımcılık yapmak”, “Değerlendirmenin öznel olması” ve “Seviyeye uygun ölçme değerlendirme yapmama” olarak sıralanmaktadır. Altinkurt ve Yılmaz (2011) tarafından yapılan araştırmada öğretmen adayları tarafından en çok katılım gösterilen maddelerden birisinin “Öğrencileri değerlendirirken nesnel (objektif) davranmamak” olduğu belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarına göre öğrencilerin ölçme değerlendirme sürecinde en çok yaptıkları etik dışı davranışlar kopya çekmek ve sınavları önemsememek olarak belirlenmiştir. Iorga, Ciuhodaru, ve Romedea (2013) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencileri tarafından en çok gerçekleştirilen etik dışı davranışların “Alıntı yapılmayan İnternet kaynaklarını kullanma” ve “Sınavlar sırasında başka bir öğrencinin cevaplarını kopyalamak” olduğu belirlenmiştir. Aynı araştırmada öğrenciler kopya çekme davranışına sebep olarak “dersin zor olması”, hazırlanmak için yetersiz zaman”, “ders içeriğinin yoğun olması”, “derse ilgisiz olması” ve “başkalarının da kopya çekmesi” gibi sebepler öne sürmüşlerdir. Dömeová ve Jindrová (2013) yaptıkları araştırmada öğrenciler arasında en yaygın olan etik dışı davranışın kopya olduğu ve öğrencilerin bunu gayri ahlaki bir davranış olarak değerlendirmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ölçme değerlendirme sürecindeki etik dışı davranışlar hem öğrenciler hem de öğretmenler açısından bazı olumsuzluklara neden olabilir. Etik dışı davranışlar, ölçme ve değerlendirme sürecinde adaletsizlik

yaratabilir. Örneğin, bir öğrencinin sınavında haksız bir şekilde avantaj sağlanması, diğer öğrencilerin hakkını gasp eder ve sınav sonucunun doğru bir şekilde yansıtılmasını engeller. Etik dışı davranışlar, ölçme ve değerlendirme sürecinde güven kaybına neden olabilir. Öğrenciler, öğretmenler veya diğer paydaşlar, değerlendirme sürecinin objektifliğine, adil oluşuna veya doğru bir şekilde gerçekleştiğine güvenmiyorlarsa, sisteme olan güvenlerini kaybedebilirler. Etik dışı davranışlar, öğrencilerin motivasyonunu düşürebilir. Örneğin, öğrenciler, öğretmenlerin veya diğer paydaşların ölçme ve değerlendirme sürecinde adil olmadığını veya sisteme karşı ön yargılı olduğunu hissedersen, bu, öğrencilerin öğrenmeye karşı motivasyonunu ve ilgisini azaltabilir. Etik dışı davranışlar, ölçme ve değerlendirme sürecinde haksız rekabet yaratabilir. Örneğin, bir öğrencinin sınavında haksız bir şekilde avantaj sağlamak, diğer öğrencilerin başarısını düşürür ve haksız bir şekilde başarılı olmasına neden olabilir.

Öğretmen adayları 24 Kasım öğretmenler gününde öğrenciler ve veliler tarafından öğretmenlere hediye alınmasını çoğunlukla etik dışı davranış olarak görmüşlerdir. Öğretmen adayları verdikleri cevaplarda yasal herhangi bir düzenlemeye atıf yapmaksızın daha çok öğrenciler arasındaki sosyo ekonomik eşitsizliğin hediye alınmasında kendini göstereceği ve bazı öğretmen ve velilerin sosyal olarak etkilenecekleri gerekçelerini öne sürmüşlerdir. Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun 2008/2 sayılı ilke kararı bu konuya ilişkindir. Kararda "24 Kasım Öğretmenler Günü dolayısıyla özellikle ilköğretim kurumlarında öğretmenlere yönelik olarak bazı hediye uygulamalarının (altın ve benzeri), bugünün anlamını olumsuz yönde etkilediği, öğretmenlik mesleğinin itibarını zedelediği, öğrencilerde etik değerler konusunda şüpheler uyandırdığı, öğrenci-aile ve öğrenci-okul ilişkilerinde etik açıdan olumsuzluklar meydana getirdiği düşünülmektedir. Başta 24 Kasım Öğretmenler Günü olmak üzere, diğer gün ve haftalarda, günün anlamıyla uyumlu ve maddi değeri olmayan sembolik (çiçek ve benzeri) nitelikteki hediyeler dışındaki hediyelerin alınmaması konusunda her kademedeki yönetici ve personelin gerekli dikkati göstermesi kararlaştırılmıştır." ifadelerine yer yerilmektedir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2015/21 sayılı genelgesi ile yürürlüğe konulan "Eğitim-Öğretim Hizmeti Verenler için Mesleki Etik İlkeler" in 12. maddesi de hediye alma ile ilgilidir ve Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun ilke kararı ile uyumludur: "Eğitimci, Öğretmenler Günü gibi özel gün ve haftalarda verilen, maddi değeri olmayan sembolik nitelikteki hediyeler hariç, mesleki kararını ve tarafsızlığını etkilemesi muhtemel herhangi bir hediyeyi kabul etmez." Yukarıdaki düzenlemelerde görüldüğü üzere Öğretmenler Günü dolayısıyla öğretmenlere verilecek maddi değeri olmayan sembolik hediyeler, hediye yasağı yasak kapsamı dışında tutulmaktadır. Hediyein maddi değeri olmasa bile kamu görevlisinin hizmet anlayışını etkileyebilir. Bu bakımdan ülkemizde sembolik hediyelerin de kamu görevlisini etkileyebileceği göz önünde tutulmalıdır (Şen, 2019). Bu konuda okul yöneticileri ile yapılan bir araştırmada araştırmaya katılan okul yöneticilerinin %24,6'sı velilerin vereceği yiyecek, seyahat, burs, giysi, takı, vb. hediyelerin "hediye alma yasağının" kapsamına alınmaması gerektiği düşüncesindedir. Aynı araştırmada öğretmenler gününde sembolik olmayan hediyelerin de alınabileceğine inancında olan okul yöneticilerinin yüzdesi ise %26,3 olarak belirlenmiştir (Şen & Usta, 2010). Aydın, Erdemli, Toptaş, ve Demir (2021) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre kamuda görev yapan okul yöneticilerinin çoğunluğunun, öğretmenlerin gelen hediyeleri almasına göz yumdukları, öğretmenler özellikle pahalı hediyeleri kabul etmediklerini belirttikleri görülmüştür. Kanat ve Erkan (2021) tarafından yapılan araştırmada ise öğretmenlerin etik ikilemlere yönelik görüşleri incelenmiş ve öğretmenlerin etik hususlara ilişkin yasal

düzenlemelerle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna varılmıştır. Araştırma sonuçları bağlamında aşağıda birtakım önerilere yer verilmiştir.

- Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde etik ve ahlak derslerinin verilmesine devam edilmelidir. Bu derslerde etik dışı davranışlar hakkındaki yasal düzenlemelere daha çok yer verilmelidir.
- Hizmet içi eğitimlerle eğitimde etik konusu canlı tutulmalı, etik iklimlerin çözümüne yönelik örnek kararlar yayımlanmalıdır.
- 24 Kasım'da hediye uygulamalarının öğrencilerde ve velilerde çeşitli psikosozyal problemler yaratma potansiyeli mevcut olduğundan bu uygulamanın önüne geçilecek bir dizi tedbir alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Altinkurt, Y., & Yılmaz, K. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(22), 113-128.
- Andenaes, J. (1965). General preventive effects of punishment. *U. Pa. L. Rev.*, 114, 949.
- Arslan, R. (2016). Meslek Etiği. In M. Yapıcı (Ed.), *Meslek Etiği*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Aydın, İ. (2013). *Eğitim ve Öğretimde Etik*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Aydın, İ., Erdemli, Ö., Toptaş, B., & Demir, T. G. (2021). Okulda Hediye Sürecine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 54(3), 891-920.
- Baş, T., & Akturan, U. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: NVivo ile nitel veri analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Chafouleas, S. M., Kilgus, S. P., & Wallach, N. (2010). Ethical dilemmas in school-based behavioral screening. In (Vol. 35, pp. 245-252): Sage Publications Sage CA: Los Angeles, CA.
- Creswell, J. (2012). *Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*. Lincoln: University of Nebraska Daulat Purnama.
- Çetin, S. K., & Demirkasimoğlu, N. (2015). Öğretmen ve Yöneticilerin Etik ve Etik Dışı Davranışlarının Basına Yansımaları. *Journal of Social Sciences & Humanities Researches*, 34, 95-10.
- Dömeová, L., & Jindrová, A. (2013). Unethical Behavior of the Students of the Czech University of Life Sciences. *International Education Studies*, 6(11), 77-85.
- Gözütok, D. (1999). Öğretmenlerin etik davranışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1-2), 83-99.
- Griffin, R. W., & Ebert, R. J. (2004). *Business*: Pearson Educación.
- Hill, J. P., & Kochendorfer, R. A. (1969). Knowledge of peer success and risk of detection as determinants of cheating. *Developmental Psychology*, 1(3), 231.
- Iorga, M., Ciuhodaru, T., & Romedea, S.-N. (2013). Ethic and unethic. Students and the unethical behavior during academic years. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 93, 54-58.
- Kanat, K., & Erkan, N. S. (2021). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Mesleki Etik Davranışlarının ve Etik İkiilemlerinin İncelenmesi. *International Primary Education Research Journal*, 5(3), 212-224.

- Keskin, İ., & Yazar, T. (2020). Nitel Araştırmalarda Örneklem. In B. Oral & A. Çoban (Eds.), *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: PEGEM Akademi.
- Kish-Gephart, J. J., Harrison, D. A., & Treviño, L. K. (2010). Bad apples, bad cases, and bad barrels: meta-analytic evidence about sources of unethical decisions at work. *Journal of applied psychology, 95*(1), 1-31.
- Leming, J. S. (1980). Cheating behavior, subject variables, and components of the internal-external scale under high and low risk conditions. *The Journal of Educational Research, 74*(2), 83-87.
- Michaels, J. W., & Miethe, T. D. (1989). Applying theories of deviance to academic cheating. *Social Science Quarterly, 70*(4), 870.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. London: Sage Publications.
- Özdemir, M. (2009). *Lise öğretmenlerinin etik liderlik ve sosyal adalet algıları arasındaki ilişki (İstanbul Avrupa Yakası örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Özdevecioğlu, M., & Aksoy, M. S. (2005). Organizasyonlarda sabotaj: Türleri, amaçları, hedefleri ve yönetimi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 16*(1), 95-109.
- Özkan, H. H., & Çelikten, M. (2018). Öğretmenlik meslek eğitimi ile ilgili etik olmayan durumlar. *Turkish Journal of Educational Studies, 5*(2), 76-84.
- Pelit, E., & Güçer, E. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ve öğretmenleri etik dışı davranışa yönelten faktörlere ilişkin algılamaları. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*(2), 95-119.
- Schoer, L. A. (1972). The effects of probability of test success, test importance, and risk of detection on the incidence of cheating. *Journal of School Psychology, 10*(3), 269-277.
- Shapira-Lishchinsky, O., & Rosenblatt, Z. (2010). School ethical climate and teachers' voluntary absence. *Journal of Educational Administration*.
- Steininger, M., Johnson, R. E., & Kirts, D. K. (1964). Cheating on college examinations as a function of situationally aroused anxiety and hostility. *Journal of Educational Psychology, 55*(6), 317.
- Şen, M. L. (2019). Kamu görevlilerini yoldan çıkaran bubi tuzakları: Hediye ve bağışlar. *Enderun, 3*(2), 86-97.
- Şen, M. L., & Usta, S. (2010). *Okul Yöneticilerinin Çıkar Çatışmasına Yönelik Tutumları: Sakarya Örneği*. Paper presented at the V. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Konya.
- Şimşek, A. (2012). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Tittle, C. R., & Rowe, A. R. (1973). Moral appeal, sanction threat, and deviance: An experimental test. *Social Problems, 20*(4), 488-498.
- Tonus, H. Z., & Oruç, İ. (2012). İnsan kaynakları yönetiminde etik dışı davranışlar ve yönetimi: bir işletmenin personel yönetmeliği içerik analizi. *İş Ahlakı Dergisi, 5*(10), 149-181.
- Tutar, I. (2010). Etik liderlik ve yöneticilerin etik sorumluluklarının değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Uçak, N., & Birinci, H. (2008). Bilimsel etik ve intihal. *Türk Kütüphaneciliği, 22* (2): 187-204. *View at*.
- Weaver, G. R., & Trevino, L. K. (2001). The role of human resources in ethics/compliance management: A fairness perspective. *Human Resource Management Review, 11*(1-2), 113-134.
- Yakar, H. (2021). Eğitimde Etik Dışı Davranışlar Üzerine Bir Anlatı Analizi. *Ahi Bilge Eğitim Dergisi 2*(1), 16-32.
- Yaman, E., Mermer, E. Ç., & Mutlugil, S. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin etik davranışlara ilişkin görüşleri: Nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi, 7*(17), 93-108.

- Yıldırım, A. (2010). *Etik liderlik ve örgütsel adalet ilişkisi üzerine bir uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Karaman.
- Yücel, E. (2017). Muhasebe meslek mensuplarının etik dışı davranışlarının vergi ahlakına etkisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(73), 229-248.